

ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ
MOUNT ATHOS CENTER

B+

ΔΕΥΤΕΡΟ ΔΙΕΘΝΕΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ
&
ΗΜΕΡΙΔΑ
Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΑΤΟΥ
ΚΑΙ Ο ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΤΟΥ
- 2017 -

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2023

Διεύθυνση - Επιμέλεια έκδοσης
Αναστάσιος Ντούρος
Διευθυντής της Αγιορειτικής Εστίας

Συντονισμός
Μαρία Γιαννέλου
Προϊσταμένη Οικονομικών και Διοικητικών υπηρεσιών της Αγιορειτικής Εστίας

Διορθώσεις - Επιμέλεια κειμένων
Γιάννης Λιάπης

Γραφιστικός σχεδιασμός - Σχέδιο εξώφυλλου
Δημήτρης Γ. Λουζικιώτης / Artlux Design / www.artlux.gr

Εκτύπωση - Βιβλιοδεσία
ThessPrint

© 2023, Αγιορειτική Εστία
© Για τα κείμενα: οι συγγραφείς
© Για τις φωτογραφίες: οι φωτογράφοι

ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ
Εγνατία 109, 546 35 Θεσσαλονίκη
Τ. +30 2310 263 308 & +30 2310 250 648
www.agioritikiestia.gr | e-mail: info@agioritikiestia.gr
www.eshop.agioritikiestia.gr

ISBN 978-618-82272-9-3

Κανένα τμήμα αυτού του βιβλίου δεν μπορεί να αναπαραχθεί σε καμία μορφή και με κανένα μέσο ηλεκτρονικό ή μηχανικό, συμπεριλαμβανομένου οποιουδήποτε συστήματος αποθήκευσης και ανάκτησης δεδομένων, χωρίς τη γραπτή άδεια του εκδότη.

ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ
MOUNT ATHOS CENTER

ΔΕΥΤΕΡΟ
ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ
&
ΗΜΕΡΙΔΑ
Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΑΤΟΥ
ΚΑΙ Ο ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΤΟΥ
Έργα συντήρησης και νέα δεδομένα
- 2017 -

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
2023

Κρίτων Χρυσοχοΐδης

Ομότιμος Διευθυντής Ερευνών, Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

Νικόλαος Λιβανός

Εντεταλμένος Ερευνητής, Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

Το νεώτερο αρχείο της μονής Ιβήρων. Μεθοδολογικά προβλήματα ταξινόμησης και καταλογογράφησης ενός αθωνικού αρχείου

Μετά από αίτημα της ιεράς μονής Ιβήρων, ξεκίνησε το 2014 μία συστηματική προσπάθεια ταξινόμησης και καταλογογράφησης του νεώτερου αρχείου της, το οποίο συνίσταται από λυτά έγγραφα και αρχαιακούς κώδικες. Στην παρούσα ανακοίνωση θα εκτεθεί εν συντομία το ιστορικό της αρχαιακής συλλογής της μονής Ιβήρων και θα παρουσιαστεί η μεθοδολογία εργασίας αλλά και το αποτέλεσμα της στις πρώτες φάσεις της.

Το αρχείο της μονής Ιβήρων έως και τη δεκαετία του 1990 στεγαζόταν σε χώρους που είχαν διαμορφωθεί πάνω από το παρεκκλήσιο του Αγίου Νικολάου, στα κατηχούμενα του καθολικού. Στον ασφαλή αυτό χώρο συνυπήρχαν το βυζαντινό αρχείο, τοποθετημένο, όμως, για μεγαλύτερη ασφάλεια στο σκευοφυλάκιο που φιλοξενείτο στον ίδιο χώρο των κατηχουμένων, το μεταβυζαντινό και το νεώτερο αρχείο. Το νεώτερο αρχείο περιείχε έγγραφα που χρονολογούντο από τον 19^ο έως τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Ωστόσο, αρχαιακό υλικό της ίδιας περιόδου, το οποίο δεν ανήκε στο ενεργό αρχείο, ήταν εγκατασπαρμένο και σε άλλους χώρους της μονής και κυρίως στη γραμματεία της.

Στον προστατευμένο αυτό χώρο, ήδη από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, αν όχι από τα τέλη του 19ου, υπήρχαν ειδικά διαμορφωμένες προθήκες που περιέτρεχαν όλους τους τοίχους στις οποίες το υλικό βρισκόταν ταξινομημένο θεματικά σύμφωνα με τις βασικές –τουλάχιστον– κατηγορίες εγγράφων μιας τυπικής αγιορειτικής μονής (και σε μερικές περιπτώσεις όχι μόνο). Για τη διαμόρφωση αυτή και τη λειτουργία του αρχείου σημαντικός ήταν ο ρόλος που διαδραμάτισε ο γνωστός λόγιος Ιωακείμ Ιβηρίτης κατά τις τρεις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα. Οι ανωτέρω αυτές βασικές κατηγορίες, σε ό,τι αφορά το μεταβυζαντινό και νεώτερο αρχείο, περιλαμβάνουν κυρίως: α) τα όποια κτητορικά και γενικότερα σημαντικά κατά την κρίση των μοναχών έγγραφα, και β) τα έγγραφα που αφορούν τα μετόχια, ιδιαίτερος δε εκείνα που έχουν σχέση με τίτλους ιδιοκτησίας ή αναφέρονται στην εξέλιξη υποθέσεων που κα-

τοχυρώνουν το ιδιοκτησιακό καθεστώς τους. Σε άλλες προθήκες υπήρχαν χωρίς ιδιαίτερη ταξινόμηση, και πολλές φορές χύδην, έγγραφα τα οποία ωστόσο συγκροτούσαν πολλές μικρές θεματικές ενότητες που διαμορφώθηκαν κατά καιρούς από τη γραμματεία της μονής ανάλογα με τη μέθοδο οργάνωσης του εκάστοτε γραμματέα.

Σε ό,τι αφορά τις δύο πρώτες κατηγορίες, τα έγγραφα δεν περιορίζονταν μόνο στα μεταβυζαντινά και νεώτερα ελληνικά, καθώς, όπως προαναφέραμε, τα βυζαντινά φυλάσσονταν σε ιδιαίτερο χώρο, αλλά συμπεριλαμβάνονταν και τα τουρκικά με τις αντίστοιχες μεταφράσεις τους, μέχρι και έγγραφα των μέσων του 20^{ου} αιώνα που σχετίζονταν κυρίως με την κατοχή ή διεκδίκηση ιδιοκτησιών. Η οργάνωση αυτή, προσφιλής μέθοδος για τους μεταβυζαντινούς αρχειοφύλακες, συνεχίστηκε και από τους διαδόχους τους στα τέλη του 19ου και έως τα μέσα του 20^{ου} αιώνα. Στην αντίληψή τους, οι χρονολογικές τομές που συμπίπτουν με τις αντίστοιχες φάσεις της ελληνικής ιστορίας δεν έχουν ιδιαίτερη σημασία. Για τους παλαιότερους αυτούς μοναχούς αρχειοφύλακες οι έννοιες του ενεργού και ανενεργού αρχείου δεν υφίστανται. Ελάχιστη σημασία έχει αν τα έγγραφα είναι βυζαντινά, μεταβυζαντινά ή νεώτερα, αν είναι ελληνόγλωσσα ή ξενόγλωσσα (κυρίως τουρκικά) ή αν ο εκδότης τους ήταν βυζαντινός αυτοκράτορας, πατριάρχης, σουλτάνος, καδής ή κρατικός λειτουργός της ελληνικής επικράτειας. Αυτό που τους ενδιέφερε ήταν η αρχαιακή τεκμηρίωση της συνέχειας ιδιοκτησιών και προνομίων. Στο εύλογο, βέβαια, ερώτημα γιατί τα βυζαντινά έγγραφα, στην περίπτωση της μονής Ιβήρων, αλλά και από όσο γνωρίζουμε σε όλες τις αγιορειτικές μονές, δεν εντάσσονταν στις προαναφερθείσες κατηγορίες, αλλά φυλάσσονταν χωριστά, η απάντηση είναι ότι, στη συντριπτική τους πλειοψηφία, αποτελούσαν ήδη κειμήλια που ανεδείκνυαν την παλαιότητα και τη λαμπρότητα της μονής παρά ήταν χρηστικά για τις νομικές υποθέσεις της.

Αυτή η ταξινόμηση του αρχείου της μονής Ιβήρων, η τυπική μορφή της οποίας ήταν ήδη διαμορφωμένη στα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, σταδιακά άρχισε να διαταράσσεται, και στη δεκαετία του 1950, μετά από άστοχες επεμβάσεις, ο μέχρι τότε διαμορφωμένος ιστορικός ιστός του αρχείου διαλύθηκε. Τα έγγραφα αποσπάστηκαν από τις ειδολογικές τους κατηγορίες και ομαδοποιήθηκαν κατά γλώσσες, κυρίως σε ελληνικά και τουρκικά έγγραφα, και κατά άλλες κατηγορίες που δεν είχαν καμία σχέση με την έως τότε οργανική ταξινόμηση. Για παράδειγμα, δημιουργήθηκαν φάκελοι που περιλάμβαναν έγγραφα πατριαρχικά ή έγγραφα μητροπολιτών ή αλληλογραφία με κοσμικούς, είτε αφορούσαν τα μετόχια είτε την ίδια τη μονή, και τα οποία μεταξύ τους δεν είχαν καμία απολύτως σχέση. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση φακέλου που βρέθηκε να φέρει τον τίτλο «δυσανάγνωστα», ο οποίος

περιλάμβανε τα παλαιότερα και σημαντικότερα μεταβυζαντινά έγγραφα, καθώς και μερικά χαρτώα βυζαντινά, όλα αποσπασμένα από τις αντίστοιχες κατηγοριοποιημένες προθήκες. Αυτή είναι σε γενικές γραμμές η κατάσταση του αρχείου της μονής Ιβήρων μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990.

Αυτή η κατάσταση άλλαξε ριζικά πριν μερικά χρόνια, με την κατασκευή της νέας πτέρυγας της μονής, η οποία κατάλληλα διαμορφωμένη στεγάζει ήδη τη βιβλιοθήκη των χειρογράφων και παλαιτύπων της μονής. Εκεί διαμορφώθηκε και ειδικός χώρος για να φιλοξενήσει το σύνολο του αρχείου της. Έτσι, αποφασίστηκε η μεταφορά όλου του ιστορικού αρχείου στον νέο αυτό χώρο. Στο μεσοδιάστημα, και για να γίνει μια στοιχειώδης συντήρηση και απεντόμωση του υλικού, τα έγγραφα μεταφέρθηκαν προσωρινά και φιλοξενούνται σε ασφαλή χώρο της νέας πτέρυγας. Κατά τα ίδια έτη, το αρχείο, που χρονολογείται μετά το 1912 και έως τη δεκαετία του 1990 ή και μεταγενέστερα, διαχωρίστηκε από το υπόλοιπο σώμα, ταξινομήθηκε σύμφωνα με τις σύγχρονες γραμματειακές ανάγκες της μονής με την προσθήκη νέων κατηγοριών εγγράφων μετά την ένταξη του Αγίου Όρους στο Βασίλειο της Ελλάδας και τοποθετήθηκε σε ξεχωριστό χώρο, αν και στην ουσία πρόκειται για ανενεργό αρχείο. Αυτή η διάσπαση, από μεθοδολογική άποψη, μολονότι διακόπτει τη χρονολογική αρχειακή συνέχεια, δεν διαταράσσει την τεκμηρίωση διάφορων υποθέσεων, όταν αυτές εξελίσσονται και μετά το 1912, εφόσον οι ειδολογικές κατηγορίες του σύγχρονου αυτού τμήματος του αρχείου, σχεδόν ταυτίζονται με εκείνες της αρχειακής ενότητας στην οποία θα αναφερθούμε κατωτέρω.

Το αρχείο, λοιπόν, το οποίο κληθήκαμε να διαχειριστούμε χρονολογείται μετά το 1800, εφόσον το μεταβυζαντινό αρχείο, που συμβατικά εκτείνεται από τα μέσα του 15^{ου} αιώνα μέχρι το έτος αυτό, έχει ήδη παλαιότερα ταξινομηθεί, καταλογογραφηθεί και περιγραφεί από ερευνητική ομάδα στο πλαίσιο του Προγράμματος «Αρχειακές και παλαιογραφικές έρευνες» του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών. Χρονολογικά το αρχειακό υλικό εκτείνεται έως το 1912, όπως προμνημονεύθηκε, το οποίο είναι το έτος απελευθέρωσης του Αγίου Όρους από τους Οθωμανούς και ένταξής του στο Βασίλειο της Ελλάδας και αριθμεί κατά προσέγγιση περί τα 120.000 λυτά έγγραφα και 250 αρχειακούς κώδικες.

Όπως γίνεται κατανοητό από τα προαναφερθέντα, το τμήμα αυτό του αρχείου ήταν σοβαρά διαταραγμένο και η κατάσταση επιδεινώθηκε, όπως είναι εύλογο, κατά τη μετακίνησή του από τα κατηχούμενα του καθολικού και κατά τη διάρκεια των εργασιών απεντόμωσης. Έπρεπε επομένως να σχεδιαστεί από την αρχή το αρχειακό δέντρο της μονής, το οποίο επιτρέπει την επανασύσταση του αρχείου σε μορφή που θεωρούμε ότι έχει ένα τυπικό αρχείο αθωνικής μονής, λαμβάνοντας φυσικά υπόψη τις ιδιαιτερότητες της μονής Ιβήρων. Η κατά το παρελθόν εκτέλεση αντίστοιχης εργασίας από την ερευνητική ομάδα

του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών στα ογκώδη αρχεία μεγάλων μονών του Αγίου Όρους, όπως της Μεγίστης Λαύρας, του Βατοπεδίου και της Ιεράς Κοινότητας, αλλά και πολλών άλλων μονών με μικρότερες αλλά εξίσου σημαντικές συλλογές, συσώρευσε μια ασφαλή γνώση για τις πρακτικές που ακολουθούσαν οι Αγιορείτες αρχειοφύλακες στη διαχείριση των αρχείων τους και για τις κατηγοριοποιήσεις του αρχειακού υλικού. Αυτονόητη προϋπόθεση ήταν επίσης η γνώση της λειτουργίας των διοικητικών και οικονομικών μηχανισμών μίας αγιορειτικής μονής τόσο ως αυτεξούσιου ιδρύματος όσο και ως φορέα που συμμετέχει στα όργανα και τις δραστηριότητες του συλλογικού σώματος διοικήσεως της Αθωνικής πολιτείας, δηλαδή της Ιεράς Κοινότητας.

Με τον τρόπο αυτό άρχισε σιγά σιγά η ανασυγκρότηση των διάφορων κατηγοριών εγγράφων. Το αρχειακό υλικό ανασυρόταν από φακέλους όπου ήταν τοποθετημένα και είτε ως μικρές ομάδες ομοειδούς υλικού είτε ως μικρές ενότητες λυτών εγγράφων, που καταρχήν δεν είχαν κάποια οργανική σχέση μεταξύ τους, τοποθετούνταν σε πρόχειρους θεματικούς φακέλους, στους οποίους αναγραφόταν κεφαλαιωδώς το περιεχόμενο των εγγράφων και οι ακραίες χρονολογίες τους. Με τον τρόπο αυτό συγκροτήθηκαν 1047 προσωρινά αριθμημένοι φάκελοι. Στη συνέχεια, οι προσωρινά ονοματισμένοι αυτοί φάκελοι ομαδοποιήθηκαν θεματικά σε μεγαλύτερες ενότητες, και δόθηκε εκ νέου προσωρινή αρίθμηση στο σύνολο, πλέον, του ταξινομημένου υλικού. Με τον τρόπο αυτόν ανασυστήθηκε ο αρχειακός ιστός των λυτών εγγράφων της μονής, ο οποίος διαρθρώθηκε γύρω από τις βασικές ενότητες όπως καθορίστηκαν αφενός από τη φύση του υλικού και αφετέρου από τον προγραμματισμό που προηγήθηκε κατά τη διαδικασία συγκέντρωσης και μελέτης του προς ταξινόμηση υλικού.

Η βασική προσέγγιση της ταξινόμησης ενός αγιορειτικού αρχείου έχει δύο κύρια σημεία αναφοράς, που πολλές φορές αλληλοκαλύπτονται: τα «ενδο-αγιορειτικά», όπως θα τα ονομάζαμε, έγγραφα, και τα «εξω-αγιορειτικά». Οι δύο αυτές κατηγορίες αποτελούν περισσότερο μια θεωρητική αντίληψη που είχαν οι αρχειοφύλακες για το υλικό τους στο βαθμό που αυτές αντανακλούν στη λειτουργία της καθημερινής μοναστηριακής πρακτικής μέσα από το αρχείο, και δεν αποτελούν συνειδητές αρχειακές ενότητες. Ανασυνθέτοντας, ωστόσο, το ιβηριτικό αρχείο οφείλουμε να προσεγγίσουμε το υλικό μέσα από τις ανάγκες και τα αιτούμενα που αυτό εξυπηρετεί για μια μονή του Αγίου Όρους όπως η μονή Ιβήρων.

Ως προς την πρώτη κατηγορία, τα ενδοαγιορειτικά έγγραφα, αυτά έχουν ως αποδέκτες ή/και αφορούν αγιορειτικούς θεσμούς. Εδώ εντάχθηκαν τα έγγραφα που αναφέρονται σε αυτή καθαυτή την εσωτερική λειτουργία της μονής, η αλληλογραφία των επιτρόπων της ή οιοδήποτε εκπροσώπου της με

την Ιερά Κοινότητα, η αλληλογραφία με άλλες αγιορειτικές μονές, τα διοικητικά και διαχειριστικά έγγραφα των μετοχίων της μονής και η αλληλογραφία από και προς τους Ιβηρίτες μοναχούς ή λαϊκούς οικονόμους τους, τα έγγραφα και η αλληλογραφία που αφορά τα εντός Αγίου Όρους εξαρτήματά της, δηλαδή τις σκήτες και τα κελλία. Και ακόμη η σχεδόν καθημερινή πυκνή αλληλογραφία μεταξύ της μονής και του αντιπροσώπου της στην Ιερά Κοινότητα στις Καρυές. Τα έγγραφα αυτά, γνωστά ως ραβάσια, συγκροτούν το ογκωδέστερο σύνολο τεκμηρίων του αρχείου του ιβηρικού αρχείου, όπως και κάθε άλλης αθωνικής μονής εφόσον διατηρήθηκαν μέχρι τις μέρες μας. Στην ίδια κατηγορία εντάχθηκε και η αλληλογραφία με το Πατριαρχείο Κωνσταντινούπολεως, αφού πρόκειται για την ανώτερη πνευματική αρχή του Αγίου Όρους, η άμεση αλληλογραφία με τους επιτρόπους της Ιεράς Κοινότητας στην Κωνσταντινούπολη και στη Θεσσαλονίκη κατά την περίοδο πριν την απελευθέρωση το 1912, καθώς και η αλληλογραφία με αρχιερείς στη δικαιοδοσία των οποίων ανήκουν μετόχια της μονής. Στην κατηγορία αυτή περιλήφθηκαν και τα «προσωπικά αρχεία» Ιβηριτών πατέρων, εφόσον τέτοιου είδους αρχιεακές ενότητες, αταξινόμητες συνήθως στο σύνολό τους, είχαν διατηρήσει οι ίδιοι και μετά την αποβίωσή τους εναποτέθηκαν στο αρχείο της μονής.

Η δεύτερη ομάδα εγγράφων αφορά αυτά που θα αποκαλούσαμε «εξωαγιορειτικά» έγγραφα. Πρόκειται για το σύνολο της αλληλογραφίας που αφορά τις σχέσεις της μονής με τον κόσμο, είτε πρόκειται για πνευματικές, είτε για διοικητικές ή οικονομικές υποθέσεις. Σε αυτή την ομάδα περιλαμβάνονται η αλληλογραφία με διάφορους αρχιερείς και άλλες μονές εκτός Αγίου Όρους, κάθε αλληλογραφία των επιτρόπων ή εξουσιοδοτημένων εκπροσώπων της μονής με κρατικούς θεσμούς και πρόσωπα καθώς και εκείνη μεμονωμένων Ιβηριτών μοναχών με λαϊκούς, ενώ το οικονομικό τμήμα του αρχείου περιλαμβάνει την αλληλογραφία και τους λογαριασμούς με εμπόρους και τράπεζες. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η αλληλογραφία των λογίων αγιορειτών με άλλους λόγιους του ευρύτερου ελληνικού χώρου.

Ασφαλώς, πολλές από τις προαναφερθείσες θεματικές κατηγορίες ή και μεμονωμένα έγγραφα, ανάλογα με το περιεχόμενό τους, μπορούν να υπαχθούν τόσο στη μία όσο και στην άλλη ομάδα, ανάλογα με τα δρώντα πρόσωπα και τους θεσμούς που κλήθηκαν κατά καιρούς να υπηρετήσουν.

Αυτές είναι αδρομερώς οι κύριες θεματικές ενότητες που προκύπτουν από την αναταξινόμηση του αρχείου της μονής Ιβήρων. Η εργασία αυτή, ωστόσο, έκρυβε και κάποια προβλήματα, τα οποία εξελίχθηκαν πολλές φορές σε προβληματισμούς που ανάγονται τόσο στη θεωρητική προσέγγιση ενός αγιορειτικού αρχείου όσο και στην εν τη πράξει μεθοδολογία εργασίας κατά την ταξινόμηση.

Για παράδειγμα, κατά την ανασυγκρότηση των φακέλων που αφορούν τα μετόχια, διαπιστώθηκε ότι πολλά τεκμήρια που σχετίζονται άμεσα με τις ιδιοκτησίες αυτές ήταν ενταγμένα, είτε από την εκάστοτε γραμματεία είτε από τον αρχειοφύλακα της μονής όταν αυτά έφευγαν από το ενεργό αρχείο, στην «Αλληλογραφία αδελφών μονής», ή στην «Αλληλογραφία λαϊκών». Και στα δύο παραδείγματα τα εμπλεκόμενα πρόσωπα σχετίζονται άμεσα με τα μετόχια, είτε ως οικονόμοι μοναχοί ή λαϊκοί διορισμένοι επίτροποι είτε απλά ως συναλλασσόμενοι. Στις περιπτώσεις αυτές, που δεν είναι λίγες, προτιμήσαμε να σεβαστούμε την ταξινόμηση των μοναχών, λαμβάνοντας υπόψη τη θεμελιώδη αρχειονομική αρχή ότι οποιαδήποτε επέμβαση σε ένα ιστορικό αρχείο (επομένως και σε ένα μοναστηριακό) αποσκοπεί στο να κατανοήσει τη λογική εργασίας του αρχειοφύλακα και να αποκαταστήσει τη λειτουργία της γραμματείας του φορέα που το κατέχει, σε συνδυασμό με την εξυπηρέτηση των σύγχρονων ερευνητικών αναγκών. Εν ολίγοις, δηλαδή, επιλέξαμε να σεβαστούμε αυτό που αποφάσισαν οι μοναχοί για το αρχείο τους, και όχι να αποφασίσουμε εμείς για αυτούς.

Το έργο, ωστόσο, της αποκατάστασης του ογκώδους νεώτερου ιστορικού αρχείου της μονής, όπως ειπώθηκε στην αρχή, δεν έχει ολοκληρωθεί. Απομένει πολλή δουλειά ακόμα. Καταρχήν μένουν να οριστικοποιηθούν τόσο οι μεγάλες θεματικές κατηγορίες εγγράφων όσο και οι επί μέρους θεματικές ενότητες, κάτι που θα επιτευχθεί με τη λεπτομερή ταυτοποίηση και τη σταδιακή ένταξη σε αυτές κάθε εγγράφου χωριστά. Στη συνέχεια θα αποκατασταθεί η απόλυτη χρονική ακολουθία των εγγράφων κάθε ενότητας. Αυτό είναι ένα κοπιώδες και χρονοβόρο έργο, το οποίο απαιτεί αρκετές επισκέψεις στη μονή, και –κυρίως– σχολαστική εργασία. Κατά τη διαδικασία αυτή ανευρίσκονται διαρκώς έγγραφα τα οποία πρέπει να εναποτίθενται σε άλλους φακέλους από αυτούς στους οποίους βρισκονταν μέχρι τώρα. Δεύτερο βασικό αιτούμενο είναι η ταξινόμηση και καταγραφή των αρχειακών κωδίκων και των οικονομικών κατάστιχων. Οι κώδικες αποτελούν και αυτοί ένα πλούσιο υλικό, η μελέτη του οποίου μπορεί μελλοντικά να κρύβει και εκπλήξεις, με αντίγραφα εγγράφων τα πρωτότυπα των οποίων δεν σώζονται, και τα οποία μπορούν να προσφέρουν σημαντικές πληροφορίες.

Ολοκληρώνοντας τη συνοπτική παρουσίαση της εργασίας μας, οφείλουμε να τονίσουμε ότι η ανασύνθεση του αρχείου μιας αγιορειτικής μονής όπως της μονής Ιβήρων δεν είναι εργασία διεκπεραιωτική, αλλά εργασία ανασύστασης της ιστορίας της μονής μέσα από την ανασυγκρότηση του ίδιου του πρωτογενούς υλικού που αποτελεί την κύρια πηγή πληροφοριών για την περίοδο από το 1800 έως το 1912. Τα ουσιαστικά προβλήματα που παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια της εργασίας, δεν θέτουν σε δοκιμασία μόνο τις δικές μας γνώ-

σεις και μεθοδολογικές προσεγγίσεις, αλλά προσφέρουν προβληματισμούς που άπτονται της ευρύτερης εργασίας του ιστορικού του παρόντος και του μέλλοντος.

Στην επιστημονική ομάδα που εκτελεί το έργο, εκτός από τους δύο υπογράφοντες, συμμετέχουν κατά καιρούς ο ερευνητής του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών Ζήσης Μελισσάκης και οι επιστημονικοί συνεργάτες Εμμανουήλ Γεωργουδάκης, Κωνσταντίνος Δολμάς και Δημήτριος Καλπάκης. Ουσιαστική ενίσχυση στο έργο μας αποτελεί η σταθερή βούληση της μονής Ιβήρων να συνεχιστεί η ταξινόμηση και η κεφαλαιώδης καταλογογράφηση του αρχείου της, δημιουργώντας συγχρόνως ιδεώδεις συνθήκες για τις εργασίες ολοκλήρωσής της.

Kriton Chrysochoidis
Research Director Emeritus, Institute for Historical Research
National Hellenic Research Foundation

Nikos Livanos
Research Associate, Institute for Historical Research
National Hellenic Research Foundation

The newest archive of Iviron Monastery. Methodological problems in classifying and cataloguing an Athonite archive

The last three years have seen the start of the task of classifying and cataloguing the contemporary archives of the Monastery of Iviron, which is a part of the program's works concerning Mount Athos's Post-Byzantine archives. This work was undertaken upon request and invitation of the monastery.

The archive material to be classified dates from between 1800 and 1912, the year in which Mount Athos was liberated and joined the Kingdom of Greece. This chronological limitation does not relate to any periodization and was not set by the scientific team, but was dictated by the material itself. The reason for this is that some years ago the monastery's secretariat systematically separated the documents dated after 1912 as those belonging to a quasi-active archive.

The purpose of this paper is to present the story of this archival collection and the reasons why its unity is disrupted. Furthermore, reference will be made to the criteria set for its operational restoration as well as the work methodology, while the archival tree formed will also be presented and described.